

Præsertim quia nullum video fundamentum auctoritatis vel rationis, quod ullam ingerat difficultatem. Unica enim ratio supra tacta est, in qua sit tota vis, scilicet, quia posita specie vel objecto loco speciei superflua est activitas luminis. Probat, quia nihil potest assignari in effectu, quod illi virtuti correspondeat, nam in visione duo sunt, scilicet et quod sit intellectio et quod sit visio, ut intellectio est ab intellectu, ut visio ab specie, ad quid ergo est lumen? Auctoritate etiam suadet hæc sententia, quia divus Thomas 1 p., q. 12, art. 2, vocat lumen gloriæ similitudinem Dei. Idem 3, contra Gentes, cap. 54. Citantur etiam alii scholastici, ut Richardus 4, distinct. 49, art. 3, quæst. 2, quia dicit, necessarium esse lumen gloriæ, ut intellectum fecundet ad eliciendam visionem, et Scotus quia in 3, dist. 14, qu. 2, dicit, si intellectus elicit visionem necessarium esse lumen gloriæ, ut cum intellectu sit principium visionis. Et quia in 4, d. 49, qu. 11, dicit, lumen gloriæ sufficere sine specie, quia objectum præsens est. Item Thomas de Argentina 4, d. 49, q. 2, art. 3, quia negat essentiam divinam supplere vicem speciei, cum tamen requirat lumen gloriæ ad visionem.

15. *Ad fundamentum hujus modi.*—Verum tamen ratio illa non est magni momenti, nec ad introducendam inusitatem opinionem potest sufficere. Primo, quia etiam in visione potest assignari ratio, non tantum una, sed multiplex, quæ respondeat lumini gloriæ. Una est esse actum supernaturalem, ad quem species objecti non potest elevare potentiam, quia species præcise habet dare concursus objecti, non elevare, vel confortare potentiam. Alia est, quod visio illa sit scientifica et clara, hoc enim non habet actus proprie ex specie, sed ex lumine potentia et lumen naturalem non potest ibi dare claritatem visioni. Tertia ratio esse potest, quod sit visio et quod sit visio DEI. Triplicem enim rationem possumus in illo actu distinguere, scilicet, quod sit intellectio, et quod sit visio, et quod sit visio talis objecti, scilicet Dei: primam ergo habebit ab intellectu, secundam a lumine, tertiam ab specie. Declaratur a simili ab eis concessio. In dilectione enim charitatis duo distinguunt, scilicet quod sit dilectio et quod sit Dei, et primum tribuunt voluntati, secundum tantum charitati. Cur ergo non ita distinguunt in visione? Nam etiam ratio visionis intellectualis de se generalior est. Quod si dicant, in tali visione illa duo non distinguunt, etiam in tali dilectione non distinguuntur. Ex hac ergo dis-

tinctione rationum nullum firmum argumentum sumitur, quia possunt facile plures distinguuntur, sicut re vera in charitate etiam distinguuntur consequenter. Nam est dilectio, et ut sic est a voluntate et est dilectio supernaturalis, et ut sic est a charitate, et quia hæc ratio indifferens est ad Deum, vel proximum, est tertia ratio, quæ est dilectio Dei et hanc determinationem non habet ab habitu, cum possit alias dilectiones elicere; habet ergo ab objecto. Cur ergo non ita in præsentibus cum proportione dicetur?

16. Præterea respondeo: Axioma illud (*ubi concurrunt duæ causæ proximæ, etiam subordinatæ, necessarium esse, ut in effectu respondeat unicuique causæ, vel principio aliqua ratio, quia alias superflua essent tot principia*) ad summum esse verum de ratione aliqua, sub qua fiat effectus, non vero de ratione, quæ in effectu fiat. Rationes enim, sub quibus facile distinguuntur, vel ex rationibus communibus et particularibus, vel ex diverso modo agendi. At vero quoad rationem entis quæ sit, non oportet esse distinctionem in effectu. Nam, ut verior habet sententia, anima ipsa concurret cum potentiis ad actus vitæ, et non oportet ut aliquid in illo actu respondeat animæ, quod non respondeat potentia et e converso, nec propterea est superfluus concursus ille, quia unum principium est principale, aliud proximum et quasi instrumentale, et similia exempla in natura sunt multa. Item in voluntate eliciente actus charitatis per habitum, nulla ratio invenitur in actu, quam non attingat habitus, et e converso, tamen potentia concurret ut principium intrinsecum vitale, habitus ut confortans et elevans illud. Idemque est in visione, ut in citato loco, 3 p. satis explicui.

17. Quod vero attinet ad D. Thomam, evidenter loquitur ibi de similitudine per formalem convenientiam et fundatam in aliqua unitate, non de similitudine repræsentativa. Quod patet, tum quia hanc posteriorem similitudinem directe intendit excludere, tum etiam quia distinguendo virtutem visivam a forma per quam videt, subjungit, Deum esse auctorem virtutis intellectivæ et esse aliquam participatam similitudinem ipsius Dei et explicando hanc participatam virtutem, dicit esse lumen intellectuale, vel naturale, vel gratia. At constat lumen naturale non vocari similitudinem repræsentativam, sed per participatam convenientiam. Ita ergo dicit lumen gloriæ esse similitudinem perfectiorem et altioris

ordinis, ut clarissime etiam explicat art. 5. Scotus etiam sine causa citatur, cum expresse distinguat speciem a lumine, et dicat, non esse in beatis speciem, licet sit lumen, de quo etiam ait esse cum intellectu principium visionis. Alii etiam generaliter loquuntur, nullusque ex antiquis est, qui illam sententiam docuerit, ut iterum sequenti puncto dicam.

De munere luminis gloriæ tertia sententia.

18. Tertius ergo modus explicandi munus luminis gloriæ complectitur duos præcedentes. Aiunt enim, qui sic opinantur, lumen gloriæ esse qualitatem adeo eminentem, ut et sit virtus intelligendi potens ad elevandum et confortandum intellectum ex parte ejus, et simul ad repræsentandum intentionaliter objectum: nihil enim repugnat, has duas rationes conjungi in una et eadem qualitate: quod si possunt ita conjungi, verisimile est, qualitatem illam eminentissime utramque rationem comprehendere. Non invenio tamen scriptorem theologum, qui hanc sententiam docuerit expresse: at si qui sunt, qui et speciem creatam ponunt in beatis et unam tantum supernaturalem virtutem illis conferri significant, juxta hanc sententiam essent interpretandi, quia minora habet incommoda.

19. *Refutatur.*—Hæc ergo sententia non est contraria primæ supra positæ, sed addit aliquid contrarium his, quæ in c. 14, cum D. Thoma diximus. Unde in duobus displicet, primo quod ponit speciem creatam Dei absque necessitate et præter exigentiam connaturalem illius objecti, per se maxime intelligibilis. Atque hoc commune est huic opinioni cum præcedenti, quamvis ab illa differat, in ponenda virtute supernaturali dante intellectui supernaturalem vim intelligendi, in quo minora multo habet incommoda. Secundo tamen displicet, quod illa duo munera in una qualitate conjungit. Nam si oporteret utrumque illud munus tribuere qualitati creatæ, duæ potius essent constituendæ, una per modum cujusdam virtutis intellectivæ supernaturalis, quod non vocamus lumen gloriæ: altera, quæ esset species objecti, determinativa illius virtutis intellectivæ et uniens cum illa objectum intelligendum, quia in omni scientia creata habitus, seu virtus necessaria ex parte potentia est distincta ab specie necessaria ex parte objecti, sunt enim illæ activitates diversarum rationum. Item quia probabile est, etiam illud lumen habere plura objecta materialia creata,

circa quæ versari potest et ideo indiget speciebus eorum vel concursu objectorum, ut determinetur ad ipsos actus, sicut supra de charitate dicebamus determinari ab objectis, ut amorem Dei vel proximi eliciat, vel ut eliciat amorem Dei, vel odium peccati.

20. Adde, quod licet habitus scientiæ sit determinatus ad judicandum de tali objecto, nihilominus indiget specie, quia illa determinatio non est proprie objectiva, seu repræsentativa objectis, sed solum ex propensione quadam luminis intellectualis, ut vero sit repræsentativa, necessaria est species. Item, si fingeremus substantiam creatam superioris ordinis habentem lumen intellectuale potens videre Deum et quascumque creaturas, illa nihilominus indigeret speciebus objectorum, ut illa posset intelligere, quia nulla creatura intellectualis, nec ejus lumen esset per se repræsentativum rerum intelligibilium. Ita ergo de lumine gloriæ philosophandum est: est enim virtus quædam intellectiva ad modum potentia et ideo per se non habet repræsentationem objecti, sed illi conjungitur et illo secluso indigeret specie. Denique licet forte demonstrari non possit, implicare contradictionem, fieri unam qualitatem habentem utrumque munus, tamen neque nunc necessaria est, nec facile est fingenda contra communem ordinem creaturarum omnium.

Quarta opinio de officio luminis.

21. *Non admittitur.*—Quartus modus dicendi est hoc lumen requiri ut dispositionem passivam, seu materialem ad eam unionem, quæ fit inter divinam essentiam et intellectum in esse intelligibili. Nam cum illa forma sit supremi ordinis et intellectus ex se sit illi improporcionatus oportet, ut ad illam disponatur connaturali modo. Hæc est opinio communis Thomistarum, Capreoli, Cajetani, Ferrarii et aliorum, locis citatis, eamque significat D. Thomas, dicta quæst. 12, art. 5 et alibi. Sed existimo, hoc munus non esse distinctum a priori. Quia illa unio in actu primo, ut dixi, non est alia nisi conjunctio in ordine ad agendum et ideo potest dici hoc lumen requiri ut dispositio ad unionem cum essentia in ratione objecti, quia activitas illius objecti non est aliquo modo debita, nec connaturalis nisi intellectui elevato et informato lumine: et hic sensus est verus et formalis et quidquid addatur, nec est necessarium, nec intelligi potest.

Quinta explicatio.

22. *Quoad negativam partem rejicitur.* — Quintus modus dicendi est, deservire hoc lumen in genere causæ materialis, seu dispositionis ad recipiendam visionem beatam. Sic sentit Major in 3, d. 14, q. 2, dub. 2 et in 4, d. 49, q. 4, et Marsilius 3, q. 10, art. 2. Duobus vero modis potest hæc causalitas materialis tribui lumini. Primo, excludendo effectivam et ita videntur opinari dicti auctores. Verumtamen cum Major fateatur, visionem esse effectivam ab intellectu non video rationem, qua fundare possit negationem efficientis luminis ibi inclusam. Unde necesse est ut soli intellectui tribuat sufficientem virtutem activam visionis; quod in secunda sententia satis impugnatum est. Alii vero fundantur, quia putant visionem a solo Deo fieri et ita sentit etiam Gabriel 3, d. 14. Richardus vero ibi, art. 3, qu. 1, sub disjunctione quadam idem sentit et fere eodem modo loquitur Paludanus 4, distinct. 49, qu. 1, in fine. Et Durandus 4, d. 14, qu. 2, num. 9. Sed fundamentum illud jam satis rejectum est et ita pars illa negativa non habet probabilitatem. Pars autem affirmans probatur a dictis auctoribus, quia visio est forma supernaturalis; ergo ad eam requiritur dispositio ejusdem ordinis. Sed si loquantur in hac ratione de forma supernaturali præcise et ut sic non recte colligunt; nam etiam ipsum lumen est forma supernaturalis, ergo ad illud esset necessaria alia dispositio et sic procederetur in infinitum. Si vero loquantur de illa forma, quæ est actus secundus et ultimus, fortasse est probabile, de quo statim dicam, tamen sine causa requirunt ad talem formam supernaturalem dispositionem et non principium efficiens visionem, sicut est intellectus ipse.

23. Secundo ergo modo potest hæc sententia affirmari, tribuendo lumini gloriæ utramque causalitatem et effectivam et materialem, potestque ita probabiliter suaderi. Nam intellectus sub utraque ratione comparatur ad visionem et sub utraque est deficiens et inferioris ordinis, ergo ut perfecte et complete elevetur ad illam visionem per lumen, debet sub utraque ratione elevari. Unde Concilium Viennense supra dixit, per lumen elevari intellectum ad videndum. *Videre* autem non dicit tantum agere, sed etiam recipere, ergo ad utrumque elevatur per lumen. Confirmatur, quia lumen habet naturalem vim activam vi-

sionis, ergo illi respondet potentia receptiva connaturalis, sed hæc non est in intellectu, ergo est in ipso lumine, quod est activum circa seipsum, sicut sunt potentie animæ, ergo habet rationem potentie receptivæ.

24. Nihilominus alii negant, lumen concurrere in genere causæ materialis seu receptivæ potentie. Sic Capreolus, in distinct. 49, quæst. 4, artic. 3, ad argumenta Scoti contra secundam conclusionem. Et idem Scotus ibidem quæst. 15 et late in 3, distinct. 14, quæst. 2, ubi congerit argumenta, quæ non habent difficile solutionem. Primum est, quia habitus non est dispositio ad recipiendum actus, cum fiat per actus, hoc autem lumen est quidam habitus. Sed quidquid sit de habitibus acquisitis, hæc ratio non urget in infusis, tum quia non fiunt ab actibus, tum etiam quia aliquo modo sunt per modum potentiarum, quatenus per se requiruntur ad substantiam actuum. Secundo argumentatur, quia intellectus per se est receptivus luminis perfecte ac proxime, ergo et visionis, quia magis ordinatur intellectus ad visionem, quam ad lumen, ergo sicut non indiget potentia receptiva ad lumen, etiam nec ad visionem. Sed neque hæc ratio cogit, quia lumen est actus primus ab extrinseco veniens: visio autem est actus secundus, manans a principio intrinseco activo et receptivo illius. Unde recte Capreolus supra respondet, aliud esse principaliter ordinari ad visionem, aliud immediatius et ideo fieri posse, ut intellectus principaliter ordinetur ad visionem quam ad lumen et nihilominus illam recipiat mediante lumine. Tertia ratio Scoti est, quia alias sequeretur intellectum non per se recipere visionem, sed tantum quasi per accidens, sicut substantia perficitur color e media quantitate.

25. *Triplici modo lumen concurrat ad visionem.* — Circa hanc vero rationem et totam hanc sententiam advertendum est, tribus modis intelligi posse lumen concurrere materialiter ad visionem. Primo, solum per modum dispositionis, non tamen per modum potentie receptivæ, sicut calor est dispositio ad formam ignis, vel sicut actus charitatis ad habitum. Et hic modus probabilis est et argumenta Scoti non procedunt contra illum. Tamen nulla occurrit ratio, qua efficaciter probari possit; nam argumenta facta pro priori sententia vel probant de potentia receptiva, vel nihil probant: Neque in formis accidentalibus solent requiri hujusmodi dispositiones proprie et physice, nisi simul sint vel potentie receptivæ, vel concurrant aliquo modo ad actionem, vel per

se ut principium efficiens, vel saltem minuendo resistantiam passi, vel alio simili modo.

26. Secundo modo potest intelligi, quod lumen sit vera potentia receptiva visionis, ita ut ipsum sit tota potentia, cui uniatur immediate visio. Et in hoc sensu existimo falsam illam sententiam, contra quam recte procedit tertia ratio Scoti. Et præterea, quia sicut de ratione actus vitalis et immanentis est, ut immediate, ac per se procedat a potentia vitali, ita etiam quod illam immediate informet. Item quia intellectus per se ipsum est susceptivus cujuscumque intellectionis, unde statim dicimus posse recipere visionem sine lumine.

27. Tertio modo posset intelligi, visionem illam sicut immediate manat ab intellectu et lumine tanquam ab una integra potentia visiva, ita immediate recipi in toto illo composito, ita ut unio visionis immediate terminetur tam ad intellectum, quam ad lumen. Et contra hunc sensum non procedit ratio Scoti, quia juxta illum, visio immediate afficit utrumque sicut ab utroque immediate manat. Et hic modus videri potest probabilis propter rationes in priori explicatione factas, sed mihi ad minimum videtur satis incertus, quia ratio illa, quæ majorem videtur præ se ferre congruentiam, scilicet, ut virtus activa habeat potentiam receptivam proportionatam non videtur convincere. Quia efficientia luminis et intellectus non est ita dividenda, ut intelligatur lumen agere in se ipsum solum et similiter in se, quia si visio immediate recipitur in intellectu et illum afficit, necesse est, ut etiam lumen efficiat illam receptionem et unionem visionis cum intellectu, seu educationem ejus de potentia obedientiali intellectus, quia efficientia visionis unica est et indivisibilis, quæ tota est ab intellectu et tota a lumine, quamvis non totaliter, ergo etiam totus effectus et tota unio est a lumine, ergo non potest vitari, quin lumen agat in intellectum, secundum potentiam obedientialem ejus. Quin potius e converso si lumen est receptivum visionis, necesse erit, ut intellectus agat in se ipsum propter rationem factam proportionaliter applicatam: hoc autem quamvis non possit probari impossibile, tamen est difficile et non apparet necessarium. Et aliunde etiam difficile est, quod eadem forma æque primo educatur ex duabus potentiis receptivis, eisque uniatur. Et ideo dicendum videtur, illud lumen non habere rationem potentie receptivæ, sed tantum principii activi visionis, quia revera intellectus per se sufficienter est capax actus superna-

turalis, quamvis non sit per se ita sufficiens ad efficiendum illum.

28. *Divina visio non sit sine mutatione reali.* — Ultimo vero est advertendum circa doctrinam hujus et præcedentis capituli: in ea supponi divinam visionem non comparari ab intellectu creato sine reali interna et supernaturali mutatione ejus, quia nisi talis mutatio in ipso fieret, non esset necessarium lumen gloriæ, neque ut dispositio, neque ut principium. Illud autem principium et ex dictis in capite nono et sequentibus satis constat, et per se evidens est. Cum enim ante illam visionem Deus ita comparatur ad intellectum creatum, ut ab ipso non videatur et postea incipiat videri et hoc non possit contingere per mutationem Dei, necesse est, ut fiat per mutationem creaturæ et intellectus ejus. Quæ mutatio, cum sit vitalis, debet esse ab intrinseco, et cum sit supernaturalis debet esse a principio supernaturali, non solum uniente objectum, sed elevante potentiam, et hæc est necessitas propria luminis gloriæ.

29. Solet tamen referri in contrarium Durandus et ita intelligi opinio ejus 4, d. 49, q. 2, n. 2, ubi sentire videtur, illam visionem fieri sine ulla mutatione per se creati intellectus, per solam ablationem impedimentorum, quia sufficit quod divina essentia præsentetur intellectui creato, ablatis impedimentis, id est, phantasmatibus et omnibus mediis creatis, per quæ fiat cognitio. Quia ubicumque natura et virtus potentie extenditur ad objectum, præsentato objecto per se et immediato, et seclusis impedimentis, necessario sequitur visio. Noster autem intellectus natura sua respicit Deum ut objectum suum et licet naturaliter non possit illum attingere nisi per medium creatum, Deus potest immutare hunc ordinem, et auferre hoc impedimentum, et se immediatum intellectui præsentare.

30. Sed in hoc discursu nunquam Durandus dicit, hanc præsentationem Dei in ratione objecti visi fieri sine mutatione reali intellectus: valde autem obscure et defectuose procedit, non explicando quid sit, Deum præsentari intellectui. Nam si loquatur de præsentatione in actu primo, hæc vel nova non est vel intelligi non potest sine specie, vel lumine, vel alia simili qualitate, quam ipse omnino negat. Probatum assumptum quia, seclusa hac mutatione, ex parte intellectus, nihil est cur Deus præsentetur intellectui, nunc magis, quam antea: nam semper fuit intime in intellectu per realem præsentiam suæ essentiae, et ex hac sola

non necessario sequitur visio clara, etiamsi ab intellectu auferatur omnis cognitio Dei per medium. Nam ex hac negatione, quam ille vocat ablationem impeditenti, non sequitur positiva visio per solam præsentiam per essentiam. Et si contrarium sensit, valde erravit, ut satis ex dictis constat. Si autem loquatur de præsentia in actu secundo, hæc non fit sine infusione visionis supernaturalis. Unde ad summum sentire potuit hanc infundere Deum, sine cooperatione intellectus et ideo non esse necessarium lumen, nec speciem. Nunquam ergo dicit intellectum posse videre sine nova mutatione in eo facta, nec posse naturaliter efficere visionem, sed natura sua esse aptum ad recipiendam illam et ex hac parte non requirere præviam mutationem positivam, sed solam ablationem impeditorum, Deum autem per sese posse facere se præsentem, quia hoc non implicat (ait) et Deus potest naturalem modum agendi mutare. Sentit ergo fieri per actionem solius Dei et ita non differt ejus opinio ab aliorum sententia, qui dicunt, visionem non fieri ab intellectu. Quod tamen ipse non probat, nec probabile profecto est. Argumenta autem, quæ Durandus adducit, ut probet, non dari lumen gloriæ per modum principii et actus primi, nullius momenti sunt, eisque in discursu hujus capite obiter, ac sufficienter satis factum est.

CAPUT XVI.

AN DE ABSOLUTA POTENTIA POSSIT VIDERI DEUS SINE LUMINE GLORIÆ.

1. *Prima opinio.*—Hæc quæstio breviter hoc loco tractanda, ne ad defendendam saniolem doctrinam præcedenti capite declarantam, putetur necessaria opinio eorum, qui dixerunt, esse adeo necessarium lumen gloriæ, ut etiam de potentia absoluta non possit intellectus elevari ad videndum Deum sine tali lumine. Quod docuit Cajetanus, 1 p., q. 12, art. 5. Ferrarius 3, contra Gentes, c. 54. Sotus, dicta q. 2, art. 4. Fundamentum eorum fuisse videtur, quia non potest aliquis videre Deum, nisi ipse efficiat visionem beatam, non potest autem efficere ipse, nisi recipiat principium agendi, quod est lumen gloriæ: vel quamvis demus sine illo posse aliquo modo efficere, ad summum illud esset instrumentaliter; ille autem modus agendi non satis est ad actum vitalem, de cujus ratione est, ut procedat a principio formali intrinseco et proportionato.

2. *Rejicitur fundamentum.*—Sed hoc fundamentum ex hactenus tractatis constat esse inefficax, quia ostensum est, etiam nunc de facto lumen gloriæ non esse totale principium efficiendi visionem beatam. Item constat, visionem illam non habere, quod sit actus vitalis ex concursu luminis, sed ex influxu ipsius animæ et intellectus. Denique etiam est ostensum, hunc influxum, prout est ab intellectu, etiam nunc de facto esse supra vires naturales ejus, atque adeo esse ab illo, ut a vitali instrumento elevato divina virtute, ac modo illo accommodato, idque satis esse ad rationem actus vitalis.

3. *Secunda opinio.*—Secunda ergo sententia distinguit de lumine gloriæ, vel per modum habitus permanentis, vel per modum dispositionis transeuntis, dicitque, ad efficiendam visionem omnino necessariam esse aliquam qualitatem, quæ sit per modum actus primi distincti a visione, et secundum potentiam ordinariam illam qualitatem debere esse lumen gloriæ permanens per modum habitus: de potentia vero absoluta sufficere vel permanentem, vel transeuntem qualitatem, alterutram vero istarum necessariam esse. Hæc videtur esse opinio Capreoli 4, d. 49, q. 4, ad 3 et 4, contra secundam conclusionem, et citat D. Thomam 22, q. 175, art. 7, ad 2, q. 2, de Veritate, art. 2 et q. 13, art. 2.

4. *Impugnatur.*—Sed hæc sententia vel coincidit cum præcedenti, vel est improbabiliior illa. Nam illa distinctio qualitatis permanentis, vel transeuntis, sicut datur de lumine, ita potest dari de visione, nam etiam hæc potest esse permanens, ut est in beatis et transiens, ut multi censent fuisse in D. Paulo. Si ergo sit sermo de visione permanente, qualis est beatifica, non potest ad illam requiri lumen, quin illud debeat esse permanens, quia idem lumen requiritur ad conservandam et efficiendam visionem. Si autem sit sermo de visione transeunte, ad illam sufficit lumen etiam transiens, nec potest requiri lumen permanens, etiam de potentia ordinaria. Rursus sicut visio durans multum, vel parum, non differt specie, ita etiam illa duo lumina non possunt specie distingui, si consequenter loquamur. Quia in hoc præcise distinguuntur, quod alterum permanentem, alterum transeuntem datur, nam in aliis omnibus conveniunt, nimirum in objecto et in actu et in modo attingendi Deum, illa vero differentia non magis est intrinseca et essentialis in lumine, quam in visione et ratio utriusque est, quia non oritur ex intrin-

seca natura talis luminis, nam illud, quod ad breve tempus datur, solum per voluntatem extrinsece agentis hoc habet, nam sicut durat per diem, posset durare per totam æternitatem, quia de se incorruptibile est, non enim habet contrarium, nec causam aliquam, per cujus actionem expelli possit, nec etiam habet causam in se mutabilem, sed tantum libere agentem, quam etiam habet lumen permanens: est ergo illa differentia accidentaliter in lumine: sicut in visione ipsa. Ergo necesse est, ut hæc opinio coincidat cum priori, nam juxta illam ad visionem requiritur de potentia absoluta lumen tantum durans, quantum durat visio et non amplius, unde non potest habere aliud fundamentum.

5. *Vera opinio.*—Quapropter mihi probabilius est, lumen gloriæ non esse necessarium de potentia absoluta ad videndum Deum. Hanc sententiam tenet Paludanus 4, d. 49, qu. 1, art. 3, Argentina, quæst. 2, Major, quæst. 4 et moderni Thomistæ, nec D. Thomas aliud unquam significavit, sed locutus est de potentia ordinaria, seu secundum connaturalem modum agendi. Probaturque primo ex dictis, quia contraria sententia non habet fundamentum, quo vel probabiliter ostendat implicationem contradictionis. Secundo, quia ostendi, lumen solum requiri, ut suppleat efficientiam, quæ deest intellectui, sed hanc efficientiam potest Deus per se ipsum supplere, quia non est illa, quæ præcise requiritur ad actum vitæ et effectivæ quasi formalem ejus, nam hæc est illa, quæ est per intrinsecum conatum et attentionem intellectus, quæ semper manebit sive Deus per se ipsum, sive per lumen suppleat efficientiam, quæ deest intellectui. Ex qua ratione colligitur, necessarium esse vel lumen vel majus quoddam auxilium Dei, quod suppleat efficientiam luminis. Quod etiam docent Scotus, loco citato, imo Durandus cui solet contrarium sine causa tribui.

6. Tertio, id probari potest, quia de facto actus fidei et charitatis interdum fit ex speciali auxilio sine efficientia habitus, quod auxilium non est qualitas distincta ab ipsomet actu, sed est ipsamet actio specialiori modo a Deo procedens. Assumptum patet in actibus, quibus disponimur ad habitus recipiendos, juxta sententiam, quam nos sequimur et probabiliorem reputamus. Unde Sotus supra non potuit aliter solvere hoc argumentum, nisi negando, actum fidei et charitatis esse supernaturalem quoad substantiam, quod de visione affirmat, sed illud etiam est plane falsum, nec fere

est major ratio de charitate, quam de visione.

7. *Objectio.*—*Responsum.*—Dices. Si in via interdum fiunt hi actus sine concursu habituum, cur etiam quando primo infunditur lumen, non ita fiet visio in Patria? Respondetur, quia in via proceditur ab imperfecto ad perfectum et ideo homo, qui caret habitibus est capax dispositionis, ideoque præparari debet et disponi, ut obtineat habitus: non potest autem disponi per actum procedentem ab ipso habitu, quia talis dispositio omnino supponitur et ratione illius infunditur habitus. At vero in Patria, homo supponitur dispositus per gratiam et merita et a principio efficit illam visionem connaturali et perfecto modo, neque ad lumen recipiendum disponitur per visionem ipsam. Ex quo potest obiter sumi argumentum contra eos, qui dicunt primum actum, qui est dispositio ad habitum, procedere ab illo effective, sic enim dicere possent vel etiam deberent, visionem esse dispositionem ad lumen; licet ab illo procedat.

CAPUT XVII.

AN VISIO DEI SIT CONNATURALIS INTELLECTUI LUMINE GLORIÆ INFORMATO.

1. *Duplici modo dicitur actio naturalis.*—Quoniam ratio ponendi lumen gloriæ præcipue sumpta videtur ex connaturalitate actionis et modi operandi, ideo principium hoc amplius declarare necesse est, simulque aliam proprietatem illius visionis exponemus. Duobus enim modis dici potest actio naturalis. Uno modo, quatenus naturalis actio distinguitur a supernaturali: altero modo, quatenus distinguitur a libera et idem est, quod necessaria actio et de utroque sensu dicendum est breviter.

2. *Cajetani opinio.*—Circa priorem partem Thomistæ dissentiant inter se, Cajetanus, 1 p., quæst. 12, art. 5, dicit intellectui illuminato non esse supernaturale, sed naturale videre Deum, atque idem fere docet Ferrarius 3, contra Gentes, cap. 54. Addit vero limitationem nimirum esse naturalem intellectui non simpliciter, sed quatenus informato lumine, sicut aquæ simpliciter non est naturale calefacere, tamen aquæ calidæ, ut informatæ calore, naturale est calefacere. Et ratio est, quia intellectus ut illuminatus jam habet principium connaturale illius actionis: nam lumen est principium connaturale visionis beatificæ. Confirmatur, nam præcipua ratio ponendi lu-